

Oölogische en biologische aantekeningen van eenige pitta's of prachtlijsters in de Westerafdeeling van Borneo

(met plaat 1—3 en 1 tekstfiguur)

DOOR

L. COOMANS DE RUITER.

„Zonder de hulp van de Dajaksche strikkenzetters zou ik wel nimmer in de gelegenheid zijn geweest eenige vertegenwoordigers van deze familie van buitengewoon fraai gekleurde vogels wat nader te leeren kennen” schreef ik in mijn „Uit Borneo's Wonderwereld” (14). Toen had ik drie soorten in handen gehad en bezat slechts van den zwartkoppitta een legsel eieren. Nadien, in het Singkawangsche, kreeg ik er een vierde soort bij, terwijl het thans tevens mogelijk is om van drie soorten de eieren te beschrijven.

Voor al om laatstgenoemde reden lijkt het mij ten volle verantwoord om nog eens op deze pitta's terug te komen. Dat doe ik met des te meer genoegen, nu ik tijdens mijn laatste verlof in Holland in de gelegenheid werd gesteld om de pitta's in de collecties van de Zoölogische Musea te Leiden en Amsterdam en in die van ons medelid Jhr Dr Ir F. C. van Heurn te bestudeeren.

In Moulton's Handlist (22) worden voor Borneo de volgende 10 soorten pitta's opgegeven.

1. *Pitta caerulea hosei* Baker.
2. *Pitta brachyura cyanoptera* Temm.
3. *Pitta megarhyncha* Schlegel.
4. *Pitta nympha* Temm. en Schleg.
5. *Pitta sordida mülleri* Bp.
6. *Pitta venusta usscheri* Sharpe.
7. *Pitta granatina granatina* Temm.
8. *Pitta arcuata* Gould.
9. *Pitta baudi* Müll. en Schleg.
10. *Eucichla guajana schwaneri* (Bp).

Typische Borneo-soorten zijn *Pitta arcuata* Gould en *Pitta baudi* Müll. en Schleg, de andere soorten — met uitzondering van den trekker *Pitta nympha* Temm. en Schleg. — komen ook op Sumatra en Java voor, dan wel zijn aldaar door andere rassen vertegenwoordigd.

In deze bijdrage zullen in hoofdzaak worden besproken:

- I. *Pitta brachyura cyanoptera* Temm.
- II. *Pitta sordida mülleri* Bp.
- III. *Pitta granatina granatina* Temm.
- IV. *Pitta arcuata* Gould,

terwijl een korte bespreking zal worden gewijd aan de langstaart-pitta's, daar ik de beschikking kreeg over eenige balgen en een legsel van drie eieren van den West-javaanschen langstaart pitta, *Eucichla guajana affinis* Horsf. *).

*) Chasen (13) geeft ook aan deze pitta's den geslachtsnaam *Pitta*, hetgeen ik niet overneem, daar zij door hun langeren en spitseren staart direct van de echte pitta's zijn te onderscheiden.

De pitta's of prachtlijsters behooren tot de Passeriformes en wel tot de groep der echte schreeuwvogels (Clamatores). Het zijn kleine plompe vogels, ongeveer van lijstergrootte, met naar verhouding zeer lange pooten en een kort staartje, dat van de meeste echte pitta's slechts ongeveer 4 cm lang is. Zij doen door hun lichaamsbouw eenigszins aan winterkoninkjes in het groot denken, terwijl hun houding ook wel eenige gelijkenis vertoont met die van den waterspreeuw. Op den grond bewegen zij zich bevallig, huppelen zeer snel voort, houden zich bij voorkeur in het dichte struikgewas op en zijn dermate schuw, dat het mij gedurende mijn vele tochten in het binnenland slechts eens is mogen gelukken om een zwartkoppitta in het wild waar te nemen en dan nog maar gedurende een enkel moment.

Toch zijn pitta's niet zoo zeldzaam, want in de meeste groote verzamelingen komen zij in verschillende soorten voor. Zoo moeilijk het is deze vogels onder schot te krijgen, zoo gemakkelijk laten zij zich blijkbaar in strikken vangen. De luitenant der Chinezen (loathay) te Peniti kreeg althans in korten tijd zes exemplaren in vier soorten, terwijl de Dajaks in het Singkawangsche mij nog drie levende pitta's brachten, die zij in strikken bij de nesten hadden gevangen.

Wat het aantal soorten betreft spant Borneo de kroon, op den voet gevolgd door Sumatra met 9 soorten. Op Java zijn slechts 2 soorten in 4 rassen. In het Oostelijk gedeelte van den Archipel komen nog een aantal andere pitta's voor, o.a. een vrij groote soort, *Pitta maxima* Müll. en Schleg. op Halmheira (Gigolo), die aldaar ook door den bekenden verzamelaar Heinrich (17) werd buitgemaakt. Wij zullen ons echter in hoofdzaak tot de vier bovengenoemde Borneo-soorten beperken.

I. *Pitta brachyura cyanoptera* Temm. [Syn.: *Pitta moluccensis* (P. L. S. Müller)], blauwvleugel pitta — Lesser blue-winged pitta (plaat 1, fig. 1).

De moeilijkheden, verbonden aan het nemen van eenige foto's van deze soort, al was het dan ook in de ruime volière van den loathay der Chinezen te Peniti, zijn uitvoerig geschetst in mijn „Uit Borneo's Wonderwereld" (14).

Deze blauwvleugelpitta werd spoedig tam en pikte zelfs na eenige maanden kakkerlakken uit de hand van zijn verzorger. Hij was in de bosschen in Mandor in een strik gevangen. Daar treft men deze soort — hoewel niet algemeen — toch nog vrij regelmatig aan.

Een korte beschrijving moge hieronder volgen:

„Kop bruin, een zwarte streep in het midden op den bovenkop; zijden van kop en nek zwart; mantel- en schouderveeren donkergroen, van den zwarten nek gescheiden door een lichtbruinen band; romp, bovenstaartdekveeren en secundaire slagpennen lichtkobaltblauw, met een zwarten band dichtbij het uiteinde van den staart; primaire slagpennen zwart met een diagonaal loopenden witten band; kin zwart, keel en een gedeelte van den hals wit; verdere onderdeelen bruingeel met een breede, verticaal loopende bloedroode streep over den buik; onderstaartdekveeren rood; snavel zwartachtig hoornkleurig; pooten vleeschkleurig. Totale lengte ongeveer 20 cm.”

De algemeene naam, die de Dajaks in de onderafdeeling Singkawang aan de pitta's geven, is „ansèmo”.

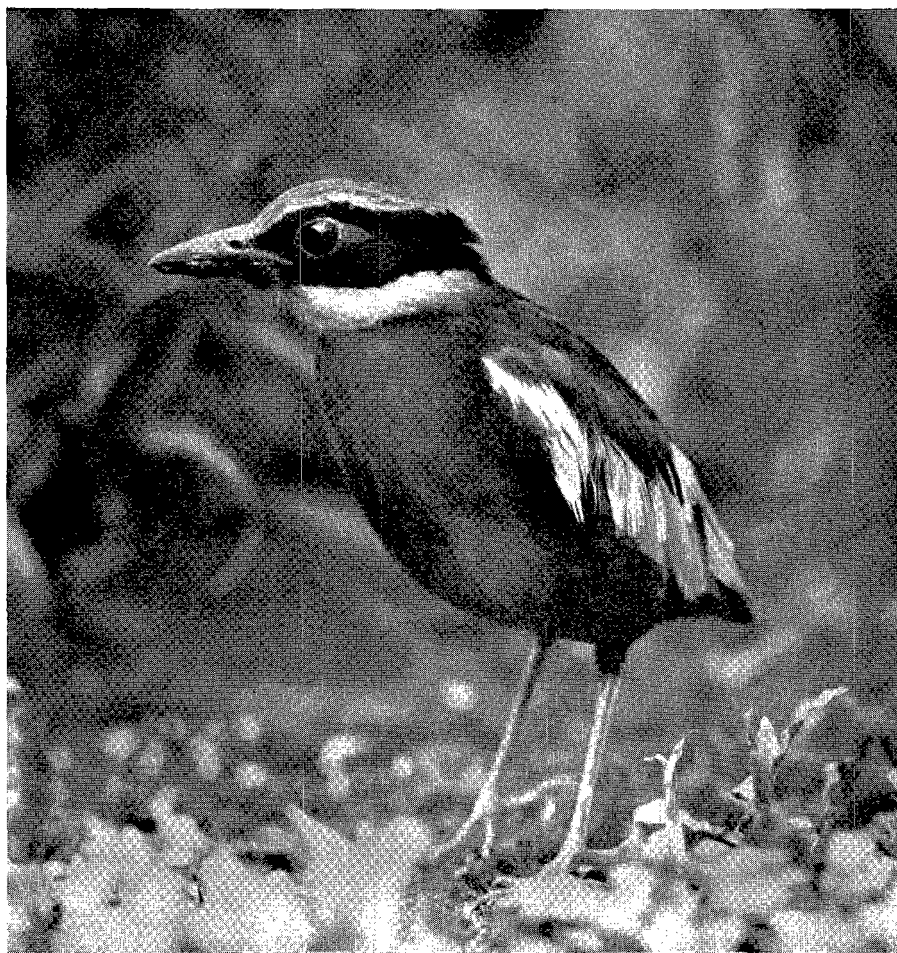

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 1. De blauwvleugelpitta, *Pitta brachyura cyanopectera* Temm.; ♂.

Pitta brachyura cyanoptera Temm. heeft een groot verspreidingsgebied en komt voor op het Maleische Schiereiland, Sumatra, Borneo en Java, voorts in Riouw, de Noord Natoena-eilanden en eenige eilanden ten westen van Sumatra.

De nominaatvorm *Pitta brachyura brachyura* (L.) bewoont Ceylon.

In het oosten van den Archipel zijn vermoedelijk nog verschillende geografische vormen van deze soort, maar het is mij niet bekend of deze vormen reeds in de ternaire nomenclatuur werden ingepast. Zoo lijkt *Pitta vigorsii* Gould van de Tanimbar-eilanden vrij veel op *Pitta brachyura cyanoptera* Temm., mist echter de zwarte keel, terwijl de zwarte streep op den bovenkop veel nauwer is, evenzoo heeft *Pitta concinna* Gould van Lombok en Soembawa veel overeenkomst met *cyanoptera*, maar onderscheidt zich daarvan door een groot, zwart plastron op de keel, terwijl de in Schlegel's monographie (27) genoemde *Pitta brachyura* Brisson uit Timor, met een kleiner, zwart plastron op de keel, waarschijnlijk ook tot deze soort behoort.

Pitta megarhyncha Schlegel, de dikbekpitta, is echter een andere soort, ofschoon hij in vederkleed eveneens veel overeenkomst heeft met *cyanoptera* (langere en forskere bek, die niet hoornkleurig maar zwart gekleurd is). Ook deze pitta heeft een groot verspreidingsgebied, nl. het Maleische schiereiland, Sumatra, Banka en Borneo.

De blauwvleugelpitta is waarschijnlijk een trekker uit Noord-Siam. Het is bijna onbegrijpelijk, dat deze vogels met hun korte vleugels zulke goede afstandsvliegers zijn. De afgebeelde pitta (plaat 1, fig. 1) is een ♂ met een vleugellengte van 120 mm. Een eveneens van Borneo in het Zoölogisch Museum te Buitenzorg berustend ♀ heeft een vleugellengte van 122 mm (Boden Kloss, 7).

Sexen gelijk gekleurd. Een goede gekleurde afbeelding van deze soort is bij Robinson (25) te vinden.

II. *Pitta sordida mülleri* Bp. [Syn.: *Pitta atricapilla* Müll. en Schleg.] zwartkoppitta - Greenbreasted pitta (plaat 2, fig. 2).

In de Westerafdeeling van Borneo komt deze soort tamelijk algemeen voor. Op 6 Maart 1931 werden in Ngara (Mandor) eenige vogels in strikken gevangen en een nest met een volledig vier-legsel aangebracht; drie jaren later kreeg ik eveneens in de maand Maart uit Montrado tweemaal eieren van deze soort, beide keeren met den levenden vogel als bewijsmateriaal. Terwijl de vorige soort in gevangenschap spoedig tam werd, bleven de zwartkoppitta's schuw en stierven spoedig. Pogingen om ook deze pitta in de volière te fotografeeren, mislukten.

Op plaat 2, fig 2, is een balg van een zwartkoppitta afgebeeld naast het bovengenoemde complete vier-legsel.

Een korte beschrijving moge hieronder volgen:

„Snavel, kop, keel, hals en een gedeelte van de bovenborst gitzwart; bovendeelen grasgroen; kleine bovenvleugeldekeveeren en bovenstaartdekeveeren zilverachtig blauw; middelste vleugeldekeveeren grasgroen; groote vleugeldekeveeren en primaire slagpennen zwart, de laatste met een breeden witten band; staart zwart; bovenborst lichtgroen; buik en onderstaartdekeveeren vermiljoen rood met een zwarte vlek op den bovenbuik; pooten grauwachtig groen. Sexen gelijk gekleurd. Totale lengte ongeveer 15 cm.”

Het op 6 Maart 1931 op den grond tusschen struiken gevonden nest zat vrij los in elkaar en had de grootte van een kleinen voetbal. In hoofdzaak waren smalle, dorre bladeren en ranken hierin verwerkt. Het bevatte vier zeer glanzende, stomp ovale eieren; afmetingen: $25,1 \times 20,1$, $25 \times 19,9$, $24,6 \times 20$ en $24,2 \times 20$ mm. De grondkleur is wit met talrijke donkerpaarsbruine primaire en minder talrijke blauwgrijze secundaire vlekjes en stipjes over de geheele schaal verspreid, het meest echter op de stompe helft. Bij één ei (vide fig. 2) zijn de secundaire vlekken verre in de meerderheid en zijn de primaire bruine stipjes bijna niet zichtbaar. Het grootste gedeelte der oppervlakte van de eischaal is bij alle vier eieren echter ongevekt.

Op 23 Maart 1934 kreeg ik uit Aping (Montrado) een zwaar bebroed vier-legsel, veel donkerder gevlekt dan het bovengenoemde Ngara-legsel. Slechts één ei kon worden geprepareerd, het had de afmetingen $25,1 \times 20,7$ mm.

Den volgenden dag werd mij uit Djernang (Montrado) wederom een zwartkoppitta gebracht met een nest en drie eieren. Afmetingen van dit op plaat 2, fig. 3, afgebeelde drie-legsel: $26,4 \times 21,3$, $26 \times 20,8$ en $26 \times 20,7$ mm. Zij waren minder glanzend dan het vier-legsel uit Ngara (fig. 2) en de primaire vlekken waren grooter en donkerder bruinrood van kleur. In de ter mijner beschikking staande literatuur heb ik over den broedtijd van deze soort slechts één gegeven gevonden. In Juli werd in Z.O.-Siam een nest met vier eieren gevonden aan den voet van een bamboestoel van de naverwante subspecies *Pitta sordida cucullata* Hartl. (Robinson, 25). De nominaatvorm *Pitta sordida sordida* (P. L. S. Müller) komt op de Philippijnen voor en wel op het eiland Pelawan. Verschillende geografische rassen zijn beschreven van Celebes, Sanghir en van eilanden in de nabijheid van Nieuw-Guinea. De bovengenoemde *cucullata*, die een roodbruine in plaats van een zwarte kop heeft, is een bewoner van het vasteland van Indië. Op den trek komt hij in Sumatra en West-Java. De door Bodenkloss in Treubia 1931 op p. 332 beschreven rassen, nl. *sumatrana* en *javana* worden door Chasen in zijn „handlist” (13) beschouwd als te behooren tot het Borneo-ras *mülleri*. Op Bangka komt *Pitta sordida bangkana* voor, door Schlegel in 1863 in zijn monographie van de Pitta's beschreven (27). Dit ras onderscheidt zich van *mülleri* doordat op de kruin van den kop de laterale veeren bruinrood gekleurd zijn, terwijl *mülleri* een geheel gitzwarte kop heeft (fig. 2).

III. *Pitta granatina granatina* Temm. [Syn.: *Pitta granatina borneensis* Elliot], roodkop geschubde pitta — Red-headed scarlet pitta (plaat 3, fig. 4).

Deze buitengewoon fraaie soort is in de Westerafdeeling van Borneo vermoedelijk vrij zeldzaam. Slechts eens zag ik een levend exemplaar, dat een gezagvoerder van een der K.P.M. schepen te Peniti had gekocht. Later kreeg ik in het Singkawangsche uit het onderdistrict Montrado een ei van deze soort (Godang Damar, 18 April 1934). Ook nu weer had de Dajaksche vinder den vogel bij het nest weten te strikken en hij bracht dezen met nest en ei naar de standplaats van den Assistent-Demang. De pitta

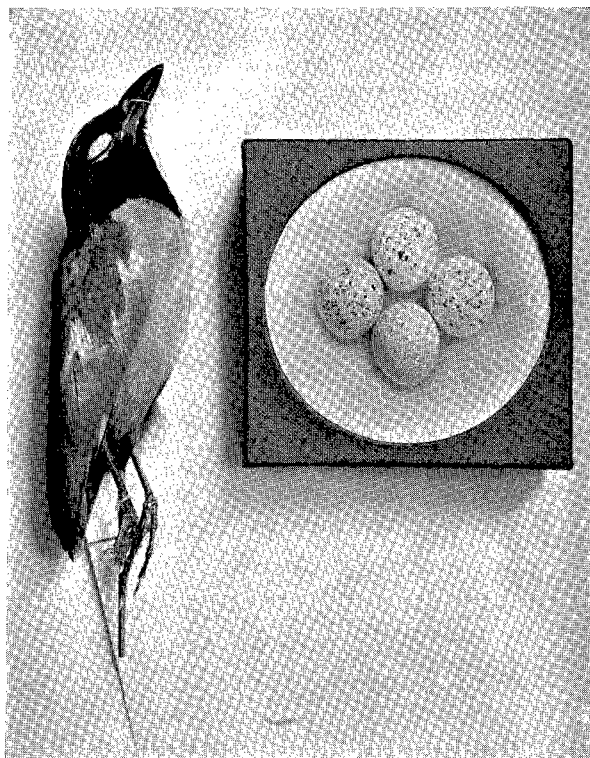

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 2. Zwartkoppitta, *Pitta sordida mülleri* Bp.; ♂ en het vier-legsel uit Ngara (Mandor), 6 Maart 1931.

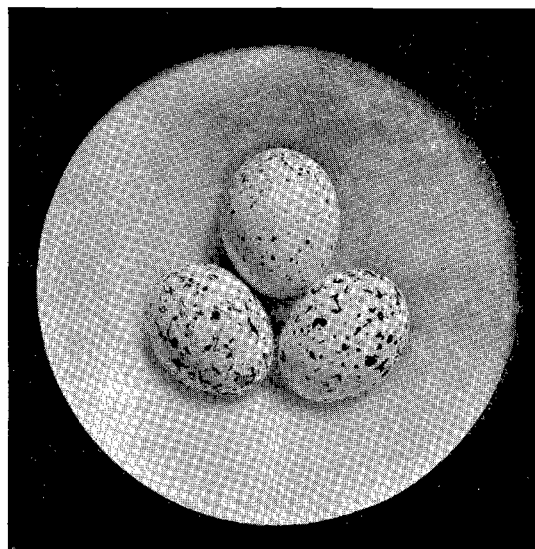

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 3. Drie-legsel van den zwartkoppitta, *Pitta sordida mülleri* Bp., 24 Maart 1934 (iets verkleind, afmetingen van het doosje $9\frac{1}{2} \times 9\frac{1}{2}$ cm).

stierf echter denzelfden dag en daar dit onderdistrictshoofd geen conserveeringsmiddelen had en ik in een ander deel van mijn ressort op tournee was, heb ik den vogel niet meer gezien. Gelukkig had de Assistent-Demang de kleuren genoteerd, waardoor ik in staat was dezen *pitta* op naam te brengen. De vogel is dan ook met buitengewoon sprekende kleuren geteekend, die verwarring met andere *pitta's* uitsluit.

„Snavel, voorhoofd, zijden van den kop zwart; bovenkop en nek fraai glanzend rood; rug en borst donker purper; onderdeelen vuilrood; vleugels zwart, groote en kleine bovenvleugeldekveeren kobaltblauw; slag- en staartpenen zwart. Totale lengte ongeveer 18 cm.”

Het nest bestond uit los gevlochten ranken en dorre bladeren en had een doorsnede van 15 cm; belangrijk kleiner dus dan de nesten van den zwartkoppitta. Het ei (fig. 4) is iets langgerechter dan dat van bovengenoemde soort (vgl fig. 2 en 3), maar verschilt in kleur en teekening hiervan weinig. Afmetingen: 28,3 × 20,2 mm.

Van den nominaatvorm heb ik geen balg ter mijner beschikking. De op fig. 4 afgebeelde vogels zijn ♂ en ♀ van den nauw verwanten *Pitta granatina coccinea* Eyton, beide uit Langkat (Soengai Tassik) afkomstig, vroeger door BODEN KLOSS beschreven als *Pitta granatina vanheurni*, naar ons medelid Jhr F. C. VAN HEURN, die mij beide vogels ter bestudeering in bruikleen afstond. BODEN KLOSS scheidde dit ras van den nominaatvorm uit Borneo en van *coccinea* uit de Malay Peninsula af in verband met den iets grooteren snavel en eenige andere kleine verschillen. CHASEN handhaaft in zijn „handlist” (13) deze subspecies niet en verklaart deze identiek met *coccinea*. SNOUCKAERT (29) gaf over dezen Sumatraanschen roodkop geschubde *pitta* in dit tijdschrift reeds een voorloopige mededeeling en toen reeds twijfelde VAN HEURN zelf of de onderscheiding van een sumatraansch ras wel steekhoudend was.

Van *Pitta granatina* zijn — voor zoover mij bekend — tot dusver slechts 2 nauwverwante rassen beschreven, nl. de nominaatvorm in Borneo en *coccinea* in het Maleische Schiereiland en N.O.-Sumatra, die een smaller zwart voorhoofd heeft.

Te dezer plaatse dien ik nog op een mededeeling van CHASEN en BODEN KLOSS (9) te wijzen, voorkomende op p. 45 van de beschrijving van de in Britsch-Noord-Borneo bijeengebrachte collectie vogels en wel bij *Pitta venusta ussleri* Sharpe.

„All the malaysian black-and-scarlet *Pitta's* may be forms of *granatina* but we need to know more of the ranges of *vanheurni* and *venusta* in Sumatra and of *granatina* and *ussleri* in North Borneo before definitely linking up the black with the redcrowned sections”.

In zijn zes jaren later verschenen „handlist” handhaaft CHASEN (13) beide als goede soorten en m.i. terecht. Te Leiden had is gelegenheid de zich in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie bevindende exemplaren van *Pitta venusta venusta* S. Müller uit de collectie van JACOBSON (26) te bestudeeren. Deze vogels kwamen vrijwel alle uit Zuid-Sumatra en behalve duidelijke verschillen in kleur met *Pitta granatina*, is ook de bouw van den staart een geheel andere. SCHLEGEL (27) beschrijft deze

als „faiblement cunéiforme”, zoodat *Pitta venusta* dan als het ware een intermediaire vorm is tusschen de andere *Pitta's* en die uit het geslacht *Eucichla* met een staart „fortement cunéiforme”.

Een feit is het echter, dat — wederom voor zoover ik hierover gegevens heb — *Pitta granatina* en *Pitta venusta* zoowel op Borneo als op Sumatra min of meer scherp begrensde gebieden bewonen, vooral op eerstgenoemd eiland. Daar komt *Pitta venusta ussheri* in het noordoostelijk gedeelte voor, in Britsch-Noord-Borneo en in Boelongan (Nederlandsch-Borneo). Verder west- en zuidwaarts leeft *Pitta granatina granatina*. In het westen loopt de scheidingslijn volgens Chasen en Boden Kloss (9) vermoedelijk tusschen de Baram- en Lawasrivier, zoodat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat in Broenei beide soorten voorkomen. In Oost-Borneo is *Pitta granatina granatina* door Siebers verzameld in Koetei (Telenrivier bij Long Liang Leng — Midden Oost-Borneo expeditie 1925).

Van Sumatra heb ik weinig gegevens. Van *Pitta venusta venusta* verkreeg Jacobson (26) in West-Sumatra (Ophirdistricten, Talamau-gebergte) een ♂ en in Zuid-Sumatra (Benkoelen en Palembang), eveneens uit het gebergte (1000—1400 m b.z.) nog 7 ♂♂ en 1 ♀.

Pitta granatina coccinea is — voor zoover mij bekend — slechts in de gouvernementen Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra gevonden en wel door de Bussy (4), van Heyst (28) en Jhr van Heurn (29).

IV. *Pitta arcuata* Gould. Roodkopgroenrugpitta — Blue-banded Pitta (plaat 3, fig. 5).

Deze voor het eerst in 1871 door Gould beschreven, tot Borneo beperkte pitta, is — voor zoover ik heb kunnen vaststellen — vrij zeldzaam. Het Zoölogisch Museum te Buitenzorg (7) bezit slechts 1 ♀ (vindplaats niet nader opgegeven), Chasen en Boden Kloss verzamelden te Rayoh (Z.W.-gedeelte van Britsch-Noord-Borneo) 1 jong ♂ van deze soort, terwijl volgens een aantekening op p. 46 van hun publicatie (9) eenige exemplaren van *arcuata* uit Zuid-Sarawak zich in het Raffles Museum te Singapore bevinden.

Nu is het natuurlijk mogelijk, dat plaatselijk deze soort talrijker voorkomt. De schitterend gekleurde *Pitta bandi* Müller en Schlegel heb ik in de Westerafdeeling van Borneo van de Dajaks nimmer kunnen krijgen, hoewel ik speciale premies uitloofde voor een „ansëmo dangan kepala biroe” (pitta met een blauwen kop). Chasen en Boden Kloss kregen in 1927 hiervan niet minder dan 19 exemplaren in handen, 10 ♂♂ en 9 ♀♀ uit de omgeving van Bettotan (Britsch-Noord-Borneo). Ook in het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden zijn een aantal exemplaren van deze soort, waarschijnlijk uit Midden-Borneo afkomstig. Het afgebeelde exemplaar (♀) werd op 4 Juli 1931 te Ngara (Mandor) gevangen. Een korte beschrijving moge hieronder volgen:

„Voorhoofd, rond het oog, kin en keel kaneelkleurig; bovenkop rood. Boven-oogstreep en op bovenborst eenige metaalblauwe veertjes. Onderdeelen rood, op de zijden olijfgroen. Rug olijfgroen; staart iets blauwachtig; vleugels olijfgroen met metaalblauwe uiteinden op vleugeldekveeren. Iris reebruin. Totale lengte 17 cm.”

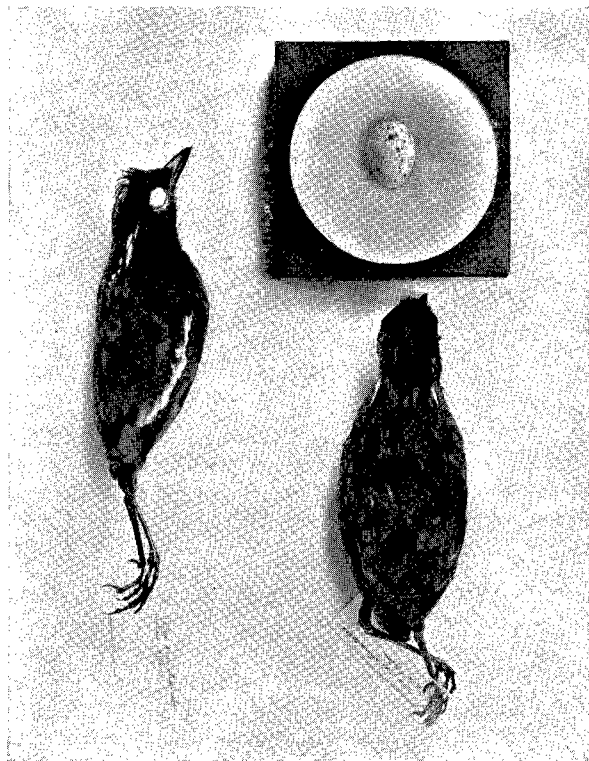

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 4. Ei van den roodkop geschubde pitta, *Pitta g. granatina* Temm. en ♂ en ♀ van *Pitta granatina coccynea* Eyton, uit Sumatra.

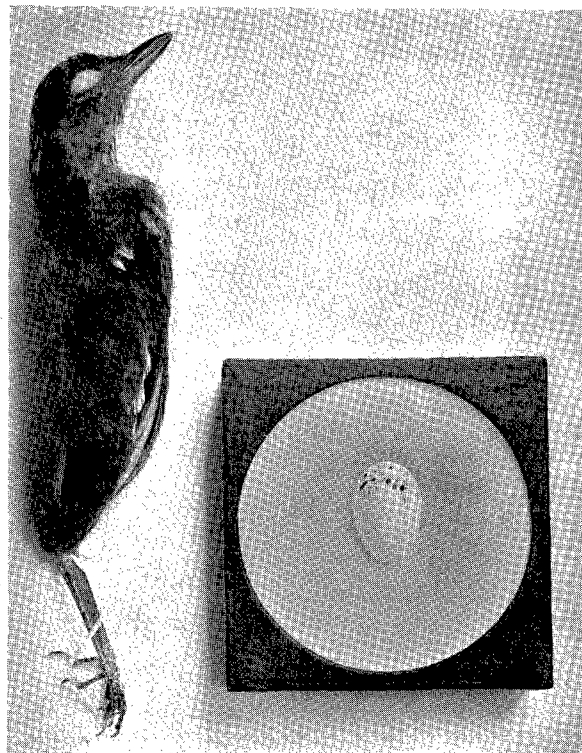

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 5. Ei en balg van ♀ van den roodkop groenrug pitta, *Pitta arcuata* Gould.

Den 14en Maart 1931 werd in het district Montrado (kampong Malabae) een nest van deze soort met 2 eieren gevonden. Ook ditmaal werd de vogel levend gevangen en naar de standplaats van den Assistent-Demang gebracht, alwaar ik hem denzelfden dag nog heb gezien. Van de 2 eieren was er 1 gedurende het transport gebroken; het overgebleven ei heeft de afmetingen: $29,5 \times 20,6$ mm. Schaal iets glanzend, grondkleur wit, om de stompe pool een duidelijke krans van bruinroode en bruinviolette vlekjes en stipjes en lichter gekleurde secundaire vlekjes. Zooals uit fig. 5 moge blijken, komt de langwerpige ovale vorm meer overeen met dien van *granatina*-eieren dan met den eenigszins gedrongen vorm van de ova van *Pitta sordida mülleri*.

Daar het medegebrachte nest kleiner is dan dat van laatstgenoemde en de eieren daarentegen grooter zijn, wordt door mij vermoed, dat het normale legsel slechts uit 2, hoogstens 3 eieren bestaat. Volgens den Dajakschen vinder zat het nest $1\frac{1}{2}$ —2 m boven den grond in een leban-boom, *Vitex pubescens* Vahl., maar ik heb dit niet persoonlijk kunnen controleren.

Oölogisch vertoont *arcuata* dus vrij veel overeenkomst met *granatina* en het is daarom in dit verband vermeldenswaard, dat volgens een aantekening van Chasen en Boden Kloss (9) Sclater *Pitta arcuata* heeft ondergebracht in de *venusta-granatina*-groep, naar aanleiding van de blauwe superciliare streep. Chasen en Boden Kloss zijn daarentegen van meening, dat indien men *arcuata* niet een afzonderlijken soortnaam wil geven, deze soort dient te worden beschouwd als een verwijderde westersche vorm van de *erythrogastra-mackloti*-groep (blauwborst-roodbuik pitta's), waarvan in het Oosten van den Archipel en ook in de Philippijnen verschillende soorten voorkomen.

Pitta arcuata is in ieder geval een zeldzaam dier, slechts in groote Museum-collecties door een enkel exemplaar vertegenwoordigd. Ik geloof niet, dat er ooit eieren van deze soort werden verzameld en het in fig. 5 afgebeelde ei is daarom dan ook vrij zeker het eenige exemplaar, dat tot dusver werd geprepareerd.

Tot slot nog iets over de langstaartpitta's, die ik — zooals reeds in een noot op p. 35 werd vermeld — in tegenstelling met Chasen (13) *Eucichla guajana* blijf noemen. Nu moet men zich van den langen staart van deze pitta's vooral geen overdreven voorstelling maken. Zooals op fig. 6 is te zien, is het staartje nog zeer kort (± 67 mm), maar onderscheidt zich van dat der overige pitta's, door de iets grootere lengte en vooral door den wigvorm. Schlegel (27) beschrijft de staart van deze soort dan ook als „fortement cunéiforme”.

Van *Eucichla guajana* komen in den Archipel 4 nogal duidelijk verschillende rassen voor, waarvan 2 op Java, nl. de nominaatvorm *guajana* (P. L. S. Müller) in het Oosten (ook op Bali) en *affinis* (Horsf.) in het Westen. Verder op Borneo *schwaneri* Bp. en op Sumatra en de Malay Peninsula *irena* Temm.

De Borneo'sche langstaartpitta, *Eucichla guajana schwaneri* Bp. [Syn.:

Pitta schwaneri Temm.), is beslist een zeldzaam dier, waarschijnlijk min of meer aan de gebergtebosschen gebonden. Voor zoover mij bekend, bezit het Zoölogisch Museum te Buitenzorg slechts 1 ♂ uit Midden-Borneo (Punt D, 1172 m b.z., zie Bod en K loss, 7) en hebben Ch as en en Bod en K loss (9) ook maar 1 exemplaar van dit ras in Britsch-Noord-Borneo gevangen, nl. 1 ♀ uit Rayoh.

Schwaneri onderscheidt zich van *affinis* doordat het citroengeel veel donkerder is en de indigoblauwe halskraag ontbreekt. Daarentegen is er een groote metaalblauwe vlek op het midden van den buik en op een gedeelte van de borst en is het wit op de vleugels groter.

De op Sumatra voorkomende langstaartpitta *Eucichla guajana irena* Temm. [Syn.: *Pitta elegans* Less., *Eucichla boschi* Müll. en Schleg.] is minder zeldzaam, althans in het Noord-oostelijk gedeelte. Exemplaren trof ik aan in de collecties de Bussy (4) en Waldeck (3). Van Zuid-Sumatra heb ik een ♂ gezien, verzameld door Batenburg in 1921 in het gewest Palembang (thans in de collectie van Heurn), maar talrijk zal deze soort in dit gebied niet voorkomen, daar zij ontbreekt in de groote Jacobson-verzameling (26).

Bij *irena* zijn de gele superciliairbanden zeer breed, vereenigen zich achter in den nek en gaan daar in een prachtige roodoranje kleur over. Verder zijn de witte vlekken op de vleugels veel grooter dan bij *affinis*, terwijl op de onderdeelen afwisselend indigoblauwe en zwarte dwarsbanden voorkomen, met aan de zijden van de borst fijne oranje-roode dwarsstreepjes. De halskraag is niet indigoblauw (*affinis*), maar zwart.

De West-javaansche langstaartpitta *Eucichla guajana affinis* (Horsf.) [Syn.: *Pitta cyanura* Vieill.; *Turdus cyanurus* Gmel.; *Myiothera affinis* Horsf.] en de Oost-javaansche vorm *Eucichla guajana guajana* (P. L. S. Müller), die zich hiervan onderscheidt door een breederen, blauwen borstband, zijn op Java in het geheel niet zeldzaam. Vorderman schreef in Nat. Tijdschr. Ned. Ind., 41, p. 196, 1882, dat deze pitta (nl. de West-javaansche vorm) menigvuldig is in de salaktuinen (een soort vrucht, *Salacca edulis* Reinw.) en zelfs in de onmiddellijke nabijheid der inlandsche huizen door hem werd aangetroffen. In 1877 schoot hij in 2 uur tijd meer dan een dozijn dezer pitta's (vide Snouckaert, 30).

Zijn minutieuze beschrijving van het vederkleed van deze, voor een pitta niet bijzonder kleurrijke soort, die ik bij Koningsberger (19) aantrof, laat ik hieronder in extenso volgen:

„Voorhoofd, kruin en nek zwart. Van dezelfde kleur is een breede streep, die aan den mondhoek en het neusgat begint en zich over de wang tot achter de oorstreek voortzet. Daartusschen wordt een breede, chromaatgele superciliairband aangetroffen, die bij het neusgat begint en van achter tot op zijde van den nek loopt. Keel geelachtig wit, langzamerhand in het gele overgaande tot aan de zijden van den hals. Dit geel wordt begrensd door een smaller, indigoblauwe halskraag. Borst, buik en flanken van afwisselende, donker indigoblauwe en gele dwarsbandjes voorzien. Onderste staartdekveeren fraai kobaltblauw. Rug en schouderdekveeren dof rossigbruin. De veeren van het achterste gedeelte van den rug loopen in grijsachtige draden uit, doch hebben witte hartvormige

vlekjes aan hun uiteinde. Staart met bovenste dekveeren kobaltblauw. Vleugels zwart; de naar den rug gekeerde veeren nemen de bruine tint van den rug aan. Buitenste vleugeldekveeren zwart; de groote met witte zoomen aan den buitenrand. De vier buitenste slagpennen der tweede orde eveneens van witte, doch smalle buitenrandjes voorzien. Vleugels van binnen grauw; aan de basis der slagpennen van de eerste orde een witte dwarsband. Binnenste vleugeldekveeren zwartachtig, de groote met witte buitenranden. Bek zwart. Pooten en nagels licht rosachtig hoornkleurig. Iris van Dijkbruin. Totale lengte 23,5 cm".

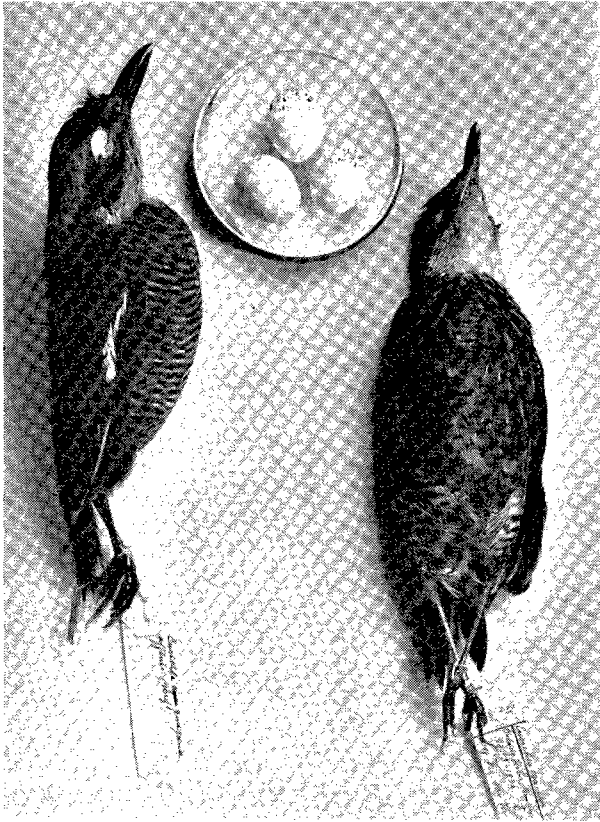

Foto L. Coomans de Ruiter

Fig. 6. *Eucichla guajana affinis* (Horsf.); links ad. ♀, rechts juv. ♂, midden drie-legsel.

Een goede gekleurde afbeelding van *Eucichla guajana affinis* (Horsf.) is te vinden bij D a m m e r m a n (16).

De in (tekst-)fig. 6 afgebeelde vogels zijn beide uit de collectie V a n H e u r n; links een adult ♀ (Bolang hilar, Buitenzorg 29-IV-1926), rechts een juv. ♂ (Bolang hilar, 28-III-1926). Zooals op deze afbeelding is te zien,

zijn bij het juveniele exemplaar de dwarsbanden nog niet uitgekleurd, terwijl het wit op de vleugels nog lichtbruin getint is.

Het afgebeelde drie-legsel werd door J. H o u w i n g Jr op 24 Maart 1923 in Bantam gevonden. Hij noteerde hierbij:

„Eggs well advanced. Nest on ground in the midst of jungle on wet spot, a heap of small sticks and branches. Not common.”

De laatste opmerking is aanvechtbaar, want juist van deze soort en van den nominaatvorm werden op Java vrij veel nesten gevonden.

Zoo vond S o d y (32 en 33) 5 legfels van *Eucichla guajana affinis* (Horsf.) in de maanden Februari, Maart, April en Mei (legfelgrootte 2—4) en 10 legfels van *Eucichla guajana guajana* (P. L. S. Müller) in de maanden Januari, Februari, Maart, April en Mei (legfelgrootte 3—5). Maar reeds aan M ü l l e r waren nest en eieren van deze soort bekend. In V a n B a l e n (1) treft men op p. 394 een goede afbeelding aan van het nest van dezen, door hem genoemden blauwstaartpitta.

De in fig. 6 afgebeelde eieren zijn niet bijzonder glanzend en zijn op een witte grondkleur spaarzaam gevlekt met paarsbruine primaire vlekjes en licht lilagrijs secundaire stipjes, voornamelijk om de stompe pool. De afmetingen zijn: 25,9 × 20,6, 26,3 × 20,6 en 25,5 × 20,5 mm.

Literatuur.

- No. 1. B a l e n, J. H. v a n: „De Dierenwereld van Insulinde”, Deel II, Vogels p. 384—394.
2. B a r t e l s, Dr M. Jr en S t r e s e m a n n, Dr E.: Systematische Übersicht der bisher von Java nachgewiesenen Vögel Treubia, 11, 1929, p. 120.
3. B e a u f o r t, Dr L. F.: „Twee vogelverzamelingen van Sumatra”, Verslagen en Mededeelingen der Ned. Ornith. Ver. 6, 1909, p. 4.
4. — en B u s s y, Dr L. Ph. de: „Vogels van de Oostkust van Sumatra”, Bijdragen tot de Dierkunde, uitgegeven door het Kon. Zoöl. Genootschap „Natura Artis Magistra” te Amsterdam, 21, 1918, p. 269.
5. B e z e m e r, K. W. L.: „De waarde van veldkenmerken voor den ornitholoog”, De Tropische Natuur, 17, 1928, p. 76.
6. B l a s i u s, Dr W.: „Neuer Beitrag zur Kenntniss der Vogelfauna von Celebes”, 1897, p. 331—335.
7. B o d e n K l o s s, C.: „An account of the Bornean birds in the Zoological Museum Buitenzorg, with the description of a new race”, Treubia, 12, Livr. 3—4, Déc. 1930, p. 408.
8. B u c k n i l l, Sir John A. S. en C h a s e n, F. N.: „The Birds of Singapore Island”, 1927, p. 164—168.
9. C h a s e n, F. N. en B o d e n K l o s s, C.: „On a collection of Birds from the Lowlands and Islands of North Borneo”, Bulletin Raffles Museum, Singapore, 4, 1930, p. 44—47.
10. — —: „On some birds from Pontianak, Dutch West Borneo”, Treubia, 14, Livr. 1, Déc. 1932, p. 15.
11. C h a s e n, F. N.: „Birds from Bintang Island in the Rhio Archipelago”, Bulletin Raffles Museum, Singapore, 5, 1931, p. 120.
12. —: „Migratory birds from Pulau Pisang, West coast of Johore”, ibidem, 7, 1932, p. 3.

- No. 13. — : „A handlist of Malaysian Birds”, *ibidem*, 11, 1936, p. 156—160.
14. Coomans de Ruiter, L.: „Uit Borneo's Wonderwereld”, 1932, p. 152—160.
15. — : „Natuurbeschermingsmaatregelen noodig geacht voor de Westerafdeeling van Borneo”, Jaarverslag 1932, Ned. Ind. Ver. tot Natuurbescherming, p. 25.
16. Dammernan, Dr K. W.: „Preservation of wild life and nature reserves in the Netherlands Indies”, 1929, p. 72, coloured plate, No. 18, of the Blue-tailed Pitta (*Eucichla cyanura*).
17. Heinrich, Gerd: „Der Vogel Schnarch, Zwei Jahre Rallenfang und Urwaldforschung in Celebes”, 1932, p. 152.
18. Jacobson, Dr Edw.: „In het oerbos van de Ophir”, *De Tropische Natuur*, 8, 1919, p. 133.
19. Koningsberger, Dr J. C.: „De vogels van Java en hunne oeconomische beteekenis”, Deel I, 1902, p. 99—100, Deel II, 1909, p. 5.
20. Kuroda, Dr Sc. Nagamichi: „On a collection of birds from the Island of Basilan, S. Philippines”, *Tori*, 5, No. 23, May 1927, p. 242.
21. — : „A collection of birds from Java, Bali and Lombok”, *ibidem*, 6, No. 29, April 1930, p. 84.
22. Moulton, J. C.: „Handlist of the birds of Borneo”, *Journal Royal Asiatic Society*, No. 67, 1914, p. 157—158.
23. Nainggolan, F. J.: „Ramboeng-gasten of een spijziging van duizenden”, *De Tropische Natuur*, 19, 1930, p. 212.
24. Olivier, J.: „Inheemsche Taxonomie”, *ibidem*, 20, 1931, p. 2—3.
25. Robinson, H. C.: „The Birds of the Malay Peninsula”, Vol. I. (1927), p. 167—171, Vol. II (1928), p. 123.
26. — en Boden Kloss, C.: „On a large collection of birds chiefly from West Sumatra made by Mr. E. Jacobson”, (with notes by the collector), *Journal Fed. Malay States Mus.* Vol. 11, Part. 3 en 4, March 1924, p. 267—268.
27. Schlegel, Dr H.: „Les oiseaux des Indes Neerlandaises, Monographie I, Pitta”, 1863.
28. Snouckaert van Schauburg, Mr Dr R. C. E. G. J. Baron: „De Sumatraansche Vogellijst”, *Jaarber. Cl. Ned. Vogelk.*, 10, 1920, p. 115.
29. — : „Over de tweede Atjeh-collectie van Jhr F. C. van Heurn”, *ibidem*, 12, 1922, p. 77.
30. — : „Over vogels van Nederland over de zee”, *ibidem*, 13, 1923 p. 22.
31. — : „Mededeelingen over eenige vogelsoorten van Java en Sumatra”, *ibidem*, 16, 1926, p. 38—39.
32. Sody, H. J. V.: „Indische oölogische bijdragen No. 1. Broedtijden te Buitenzorg”, *ibidem*, 16, 1927, p. 181.
33. — : „De broedtijden der vogels in West- en Oost-Java”, *Tectona*, 23, afl. 3, Maart 1930.
34. — : „Inlandsche (Vogel-)namen”, *De Tropische Natuur*, 14, 1925, p. 109.
35. — : „Inlandsche Vogelnamen”, *ibidem*, 15, 1926, p. 86.

Palembang, April 1938.